

Odil MUSAYEV,
Professor, DSc, Fan va texnologiyalar universiteti, Toshkent, O'zbekiston
E-mail: odilmusayev71@gmail.com

Renessans ta'lim universiteti professori, fal.f.d T.Jurayev taqrizi asosida

**POLIETNIK JAMIYATLARDA MILLATLARARO MUNOSABATLARGA OID "POLIETNIK JAMIYAT",
"ETNOS", "MILLAT", "MILLATLARARO MUNOSABATLAR", "ETNOSIYOSAT" KABI TUSHUNCHALARNING
IJTIMOIY-SIYOSIY MOHIYATI**

Annotatsiya

Mazkur maqolada polietniklik sharoitida jamiyatda millatlararo munosabatlarni rivojlantirish davlat siyosatining mohiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shu nuqtayi nazardan, "polietnik jamiyat", "etnos", "millat", "milliy identiklik", "millatlararo munosabatlar", "etnosiyosat", "fuqarolik integratsiyasi" kabi tushunchalarning o'zaro nisbati va siyosiy mazmuni tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: davlat siyosati, polietnik jamiyat, etnos, millat, milliy identiklik, millatlararo munosabatlar, etnosiyosat, fuqarolik integratsiyasi.

**СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ТАКИХ ПОНЯТИЙ, КАК «ПОЛИЭТНИЧЕСКОЕ
ОБЩЕСТВО», «ЭТНОС», «НАЦИЯ», «МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ», «ЭТНОПОЛИТИКА», В
КОНТЕКСТЕ МЕЖЭТНИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ПОЛИЭТНИЧЕСКИХ ОБЩЕСТВАХ.**

Аннотация

В данной статье проводится научный анализ сущности государственной политики в развитии межэтнических отношений в обществе, проживающем в многоэтнической среде. С этой точки зрения изучаются взаимосвязь и политическое содержание таких понятий, как «многоэтническое общество», «этнос», «нация», «национальная идентичность», «межэтнические отношения», «этнополитика», «гражданская интеграция».

Ключевые слова: государственная политика, полиэтническое общество, этнос, нация, национальная идентичность, межэтнические отношения, этнополитика, гражданская интеграция.

**SOCIO-POLITICAL ESSENCE OF CONCEPTS SUCH AS "POLYETHNIC SOCIETY", "ETHNOS", "NATION",
"INTERETHNIC RELATIONS", "ETHNOPOLITICS" RELATED TO INTERETHNIC RELATIONS IN
POLYETHNIC SOCIETIES**

Annotation

This article provides a scientific analysis of the essence of state policy regarding the development of interethnic relations within a multi-ethnic society. From this perspective, the study examines the interrelationships and political significance of concepts such as "multi-ethnic society," "ethnos," "nation," "national identity," "interethnic relations," "ethno-politics," and "civic integration."

Key words: state policy, polyethnic society, ethnos, nation, national identity, interethnic relations, ethnopoltics, civil integration.

Kirish. Zamonaviy jamiyatlarning ijtimoiy-siyosiy taraqqiyoti etnik, milliy, til va madaniy xilma-xillikning tobora murakkablashib borayotgani bilan tavsiflanadi. Globallashuv, migratsiya jarayonlari, aholining hududiy va ijtimoiy mobilligi, transmilliy kommunikatsiyalar hamda raqamli axborot makonining kengayishi polietnik jamiyatlarda turli etnik guruhlar o'rtasidagi munosabatlarning mazmuni va shakllariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda millatlararo munosabatlarning barqarorligi nafaqat ijtimoiy-madaniy, balki davlatning siyosiy boshqaruvi, fuqarolik birligi, ijtimoiy hamjihatlik va barqaror taraqqiyotni ta'minlash bilan bevosita bog'liq masala sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston misolida ham mazkur masala alohida ahamiyat kasb etadi. Mamlakatda millatlararo munosabatlar sohasida davlat siyosatining maqsadlari, prinsiplari va asosiy yo'nalishlari maxsus konseptual hujjatda belgilab qo'yilgan bo'lib, unda fuqarolarning teng huquqliligi, ijtimoiy adolat, qonun ustuvorligi, millat va elatlarning madaniy, til va diniy qadriyatlarini, an'ana va urf-odatlarini o'zaro hurmat qilish kabi prinsiplar ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan[1]. Shu bilan birga, mazkur Konsepsiya millatlararo munosabatlarni mamlakatda istiqomat qiladigan millat va elatlar o'rtasidagi,

jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab oluvchi munosabatlar sifatida belgilaydi[2].

Polietnik jamiyatda millatlararo munosabatlarni rivojlantirish davlat siyosatining mohiyatini ilmiy jihatdan anglash, avvalo, mazkur jarayonda qo'llaniladigan asosiy kategoriya va tushunchalarning mazmunini aniqlashni talab etadi. Xususan, "polietnik jamiyat", "etnos", "millat", "millatlararo munosabatlar", "etnosiyosat" kabi tushunchalarning mazmuni va o'zaro nisbatini aniqlash mazkur tadqiqotning nazariy-metodologik asosini tashkil etadi.

"Polietnik jamiyat" tushunchasi zamonaviy ijtimoiy fanlarda etnik jihatdan xilma-xil aholi tarkibiga ega bo'lgan jamiyatni ifodalash uchun qo'llaniladi. Uning asosiy belgisi muayyan siyosiy-hududiy makonda turli etnik guruhlarining mavjudligi va ularning umumiy siyosiy, huquqiy, iqtisodiy hamda madaniy makonda o'zaro munosabatlarga kirishishidir.

Polietniklikni faqat aholining etnik tarkibi bilan bog'lash uning siyosiy mohiyatini to'liq ochib bermaydi. Chunki turli etnik guruhlarining bir hududda yashashi avtomatik ravishda ziddiyat yoki hamjihatlikni keltirib chiqarmaydi. Muhimi, ushbu xilma-xillik qanday siyosiy institutlar orqali boshqarilayotgani, etnik guruhlarining davlat institutlarida qanchalik va qanday shaklda ishtirok etayotgani, ularning

huquqlari qanday kafolatlanayotgani hamda umumiy fuqarolik makoni qanday shakllantirilayotganidir.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Vill Kimlika polietnik davlatlar va ko'p millatli davlatlarni farqlashga harakat qilib, zamonaviy jamiyatlarda madaniy xilma-xillikning turli shakllarini ajratadi. Uning yondashuvida polietnik davlatlar turli etnik guruhlarning mavjudligi bilan tavsiflanadi va bunday holat siyosiy institutlardan madaniy xilma-xillikni hisobga oluvchi siyosiy-huquqiy mexanizmlarni talab qilishi mumkin[3]. Bu yondashuv polietniklikni davlat boshqaruvi va siyosiy institutlar faoliyati bilan bog'liq kategoriya sifatida ko'rish imkonini beradi.

Polietnik jamiyatning siyosiy mohiyatini ochishda yana bir muhim jihat - "xilma-xillik" va "integratsiya" tushunchalarining o'zaro nisbatidir. Etnik xilma-xillikning mavjudligi bir tomondan madaniy boylik va ijtimoiy resurslarni ko'paytira, ikkinchi tomondan umumiy siyosiy maqsadlar, ijtimoiy ishonch va fuqarolik birligini shakllantirish masalasini kun tartibiga qo'yadi. Shu sababli zamonaviy etnopolitikada asosiy vazifalardan biri etnik o'ziga xoslikni saqlash bilan umumiy fuqarolik identifikatsiyasini uyg'unlashtirish hisoblanadi.

Polietnik jamiyatda davlatning vazifasi etnik farqlarni yo'qotish emas, balki ularning siyosiy ziddiyat manbaiga aylanib ketishining oldini olishdan iborat. Buning uchun teng huquqlilik, diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik, madaniy huquqlarni ta'minlash, siyosiy ishtirok uchun ochiq imkoniyatlar yaratish va ijtimoiy muloqot institutlarini rivojlantirish zarur.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti ham milliy, etnik, diniy va til ozchiliklariga mansub shaxslarning huquqlarini himoya qilish siyosiy va ijtimoiy barqarorlik hamda tinchlikka hissa qo'shishi mumkinligini ta'kidlaydi[4]. Demak, etnik xilma-xillikning o'zi barqarorlikka tahdid emas; asosiy masala uning siyosiy institutlar tomonidan qanday boshqarilishi va turli guruhlarning davlat va jamiyat hayotiga qanday integratsiya qilinishidir.

"Etnos" kategoriyasi millatlararo munosabatlarni tadqiq etishning boshlang'ich tushunchalaridan biridir. U, odatda, umumiy kelib chiqish, tarixiy xotira, madaniy an'analar, til, urf-odatlar va o'zini muayyan guruhga mansub deb bilish kabi omillar bilan bog'liq ijtimoiy birlikni ifodalaydi.

Biroq zamonaviy etnopolitologiyada etnosni faqat obyektiv belgilar yig'indisi sifatida tushunishdan voz kechib, uning subyektiv va siyosiy jihatlariga ham e'tibor qaratiladi. Fredrik Bart etnik guruhlarini tadqiq etishda madaniy farqlarning o'zi emas, balki guruhlar o'rtasidagi "chegaralar"ning ijtimoiy ravishda saqlanishi muhimligini ko'rsatgan[5]. Uning 1969-yildagi "Ethnic Groups and Boundaries" asari etniklikni statik madaniy xususiyatlardan ko'ra ijtimoiy munosabatlar va guruhlararo chegaralar nuqtayi nazaridan tahlil qilishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Bartning yondashuvi siyosatshunoslik uchun muhim nazariy xulosa beradi. Uning fikricha, etnik guruhlarining mavjudligi faqat til, din yoki urf-odatlar bilan belgilanmaydi, balki "biz" va "ular" o'rtasidagi ijtimoiy farqni anglash va qayta ishlab chiqarish jarayoni bilan ham bog'liq[6]. Shuning uchun davlat siyosati etnik guruhlarining madaniy xususiyatlarini tan olish bilan birga, guruhlararo siyosiy chegaralarning keskinlashuviga olib kelishi mumkin bo'lgan omillarni ham hisobga olishi lozim.

Rojers Brubeyker esa etniklikni doimiy va ichki jihatdan bir xil "guruh" sifatida qabul qilishga ehtiyoqlik bilan yondashadi. U etnik kategoriyalarning siyosiy va diskursiv jarayonlarda qanday shakllanishini o'rganishni taklif qiladi[7]. Bu yondashuv etniklikni siyosiy mobilizatsiya,

institutsional manfaatlar va jamoaviy tasavvurlar bilan bog'liq dinamik hodisa sifatida tadqiq etish imkonini beradi.

Demak, etnosni uch o'lchamda ko'rish mumkin. Birinchi o'lcham - obyektiv-madaniy omillar: til, urf-odat, tarixiy xotira, madaniyat. Ikkinchi o'lcham - subyektiv identifikatsiya: shaxsning o'zini muayyan etnik jamoaga mansub deb bilishi. Uchinchi o'lcham - siyosiy-institutsional o'lcham bo'lib u etnik mansublikning siyosiy talablar, vakillik va davlat siyosati bilan bog'lanishini anglatadi.

Shu sababli mazkur tadqiqot doirasida "etnos"ni umumiy tarixiy-madaniy belgilar, jamoaviy o'zlikni anglash va o'zaro ijtimoiy munosabatlar asosida shakllangan, muayyan siyosiy muhitda o'z manfaatlarini ifodalash imkoniyatiga ega bo'lgan ijtimoiy-madaniy birlik sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq.

"Millat" tushunchasi etnos kategoriyasiga yaqin bo'lsa-da, ularni to'liq bir xil deb qarash ilmiy jihatdan to'g'ri emas. Millat tarixiy taraqqiyotning muayyan bosqichida shakllangan, umumiy siyosiy, iqtisodiy, madaniy va identifikatsion aloqalar bilan bog'langan jamoaviy birlik sifatida namoyon bo'ladi.

Millat fenomenini tushuntirishda modernistik va etnosimvolistik yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Ernest Gellner millatchilikni modernizatsiya, sanoatlashuv, ommaviy ta'lim, savodxonlik va umumiy standartlashgan madaniy makon bilan bog'laydi[8]. Uning "Nations and Nationalism" asarida millat va millatchilik zamonaviy ijtimoiy tuzilmalarning shakllanishi bilan uzviy bog'liq hodisa sifatida tahlil qilingan[9].

Ernest Gellnerning nazariyasi millatlararo munosabatlarning uchta muhim jihatini - millatning modernistik shakllanishi, davlatning integratsion funksiyasi va umumiy madaniy-kommunikatsion makonning ahamiyatini tushuntirish imkonini beradi. Uning konsepsiyasi polietnik jamiyatlarda millatlararo munosabatlarni tadqiq etishda davlatning ta'lim, til, madaniyat va siyosiy institutlar orqali umumiy fuqarolik makonini shakllantirishdagi rolini nazariy jihatdan asoslash uchun muhim metodologik manba hisoblanadi.

Benedikt Anderson esa millatni "tasavvur qilingan siyosiy hamjamiyat" sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, katta hududda yashovchi barcha insonlarning bir-birini shaxsan tanilishi mumkin emas, ammo ular o'zlarini muayyan umumiy siyosiy hamjamiyatning a'zosi sifatida tasavvur qiladilar[10]. Bu yondashuv millatning siyosiy-kommunikativ xususiyatini tushunishda muhimdir.

Entoni Smit millatlarning shakllanishida etnik o'tmish, tarixiy xotira, umumiy ramzlar, miflar va madaniy an'analarning ahamiyatini ta'kidlaydi[11]. Uning "National Identity" asarida milliy identifikatsiya etnik kelib chiqish, din, til, tarixiy xotira va umumiy ramzlar bilan bog'liq murakkab hodisa sifatida tahlil qilinadi[12].

Ushbu nazariyalarni umumlashtirib, millatni faqat etnik birlik emas, balki siyosiy hamjamiyat sifatida ham ko'rish mumkin. Ayniqsa, zamonaviy davlat sharoitida "millat" kategoriyasi fuqarolik, siyosiy ishtirok, umumiy hudud va umumiy siyosiy qadriyatlar bilan uyg'unlashadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Shu o'rinda "millat" va "millatlararo munosabatlar" o'rtasidagi aloqani aniqlash muhim. Agar millatni faqat etnik kelib chiqish bilan bog'lasak, polietnik davlatda bir nechta millatlar o'rtasida doimiy siyosiy raqobat mavjud bo'lishi kerak degan noto'g'ri xulosa kelib chiqishi mumkin. Aslida esa zamonaviy davlatlarda etnik identifikatsiya va umumiy fuqarolik identifikatsiyasi bir shaxsning o'zida parallel ravishda mavjud bo'lishi mumkin.

Millatlararo munosabatlar polietnik jamiyatning eng muhim ijtimoiy-siyosiy kategoriyalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasining millatlararo munosabatlar sohasidagi davlat

siyosati Konsepsiyasida ushbu tushuncha mamlakat hududida istiqomat qiladigan millatlar va elatlar o'rtasidagi, jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab oluvchi munosabatlar sifatida ta'riflangan[13].

Ushbu ta'rifning muhim jihati shundaki, millatlararo munosabatlar faqat madaniy yoki maishiy aloqalar bilan cheklanmaydi. Ular siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, ijtimoiy, ma'naviy-madaniy va axborot sohalarini ham qamrab oladi.

Siyosiy nuqtayi nazardan millatlararo munosabatlar kamida beshta asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi.

Birinchisi, siyosiy tenglik bo'lib polietnik jamiyatlarda turli etnik guruhlariga mansub fuqarolarning davlat institutlarida ishtirok etishi va siyosiy huquqlardan foydalanishi umumiy fuqarolik tamoyili asosida ta'minlanishi kerak.

Ikkinchisi, siyosiy vakillik bo'lib unda etnik guruhlarining manfaatlari siyosiy institutlar, jamoat tashkilotlari, mahalliy boshqaruv va boshqa kanallar orqali ifodalanishi mumkin.

Uchinchisi, madaniy huquqlarni institutsional ta'minlash hisoblanib unda til, madaniyat, urf-odat va tarixiy xotirani saqlash uchun huquqiy va tashkiliy imkoniyatlarning mavjudligi millatlararo munosabatlarning barqarorligiga ta'sir qiladi.

To'rtinchisi, ijtimoiy adolat va resurslarga kirish imkoniyati masalasi. Agar muayyan etnik guruhlar iqtisodiy yoki ijtimoiy resurslarga kirishda tizimli to'siqlarga duch kelsa, etnik farqlar ijtimoiy norozilikning siyosiy shakliga aylanishi mumkin.

Beshinchisi, siyosiy kommunikatsiya masalasi bo'lib jamiyatda ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va davlatning kommunikatsiya siyosati millatlararo munosabatlarning ijtimoiy qabul qilinishiga ta'sir ko'rsatadi.

Demak, millatlararo munosabatlarning mazmunini faqat "totuvlik" tushunchasi bilan cheklash ilmiy jihatdan yetarli emas. Totuvlikning institutsional asoslari, siyosiy tenglik, vakillik, ijtimoiy ishonch, madaniy huquqlar va umumiy fuqarolik identifikatsiyasi ham tahlil qilinishi lozim.

Etnosiyosat - etnik munosabatlarning siyosiy jarayonlar bilan o'zaro ta'sirini ifodalovchi kategoriyadir. U davlatning etnik guruhlariga nisbatan siyosati, etnik manfaatlarni siyosiy ifodalash, etnik identifikatsiyaning siyosiy mobilizatsiyaga ta'siri, etnik vakillik, konfliktlarning oldini olish va millatlararo integratsiya kabi jarayonlarni qamrab oladi.

Etnosiyosatni "millatlararo munosabatlar sohasidagi davlat siyosati" bilan aynanlashtirish ham to'g'ri emas. Davlat siyosati etnosiyosatning muhim qismi bo'lsa-da, etnosiyosat undan kengroq tushunchadir. Chunki etnosiyosat davlat organlari bilan bir qatorda siyosiy partiyalar, fuqarolik jamiyati institutlari, etnik tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari va boshqa siyosiy subyektlarning faoliyatini ham qamrab oladi.

Donald Gorovis etnik guruhlarining siyosiy faolligi, etnik partiyalar, ko'petnik koalitsiyalar va etnik konfliktlar o'rtasidagi munosabatlarni keng tahlil qilgan[14]. Uning "Ethnic Groups in Conflict" asari etnik munosabatlarning siyosiy tizim va partiyaviy raqobat bilan bog'liq jihatlarini tadqiq etishda muhim manba hisoblanadi[15].

Etnosiyosatning asosiy subyektlari sifatida davlat, siyosiy partiyalar, fuqarolik jamiyati institutlari, milliy-madaniy tashkilotlar, mahalliy hokimiyat organlari, ommaviy axborot vositalari va fuqarolarni ko'rsatish mumkin.

Etnosiyosatning predmeti esa etnik guruhlarining siyosiy maqomi, manfaatlari, davlat bilan munosabatlari,

siyosiy ishtirok darajasi, madaniy huquqlarning institutsional kafolatlari, etnik identifikatsiyaning siyosiy jarayonlarga ta'siri va millatlararo munosabatlarni boshqarish mexanizmlaridan iborat.

O'zbekiston sharoitida etnosiyosatning muhim xususiyati - uning fuqarolar tengligi va umumiy fuqarolik birligi tamoyili bilan etnik-madaniy o'ziga xoslikni saqlash vazifasini uyg'unlashtirishga yo'naltirilganidir. Amaldagi Konsepsiyada ham millatlararo munosabatlarni takomillashtirish davlatning tizimli faoliyati sifatida belgilangan[16].

Millatlararo munosabatlar siyosiy tizimning tashqi yoki ikkinchi darajali elementi emas. Aksincha, polietnik jamiyatda ular siyosiy tizimning legitimligi, ijtimoiy ishonch va barqarorligiga ta'sir qiluvchi muhim omillardan biridir.

Xulosa va takliflar. Siyosiy tizim davlat institutlari, siyosiy partiyalar, fuqarolik jamiyati, siyosiy kommunikatsiyalar va siyosiy madaniyatdan tashkil topgan murakkab tizim sifatida qaralganda, millatlararo munosabatlar ushbu elementlarning deyarli barchasi bilan bog'lanadi.

Avvalo, davlat instituti millatlararo munosabatlarning huquqiy va institutsional asoslarini belgilaydi. Konstitutsiya va qonunchilik fuqarolarning tengligini ta'minlash, diskriminatsiyaning oldini olish va madaniy huquqlarni kafolatlash orqali etnik munosabatlarning umumiy qoidalarini belgilaydi.

Ikkinchidan, siyosiy partiyalar etnik guruhlarining manfaatlarni umumiy siyosiy dasturlarga integratsiya qilish imkoniyatiga ega. Bu jarayonda etnik manfaatlarning umummilliy siyosiy manfaatlar bilan uyg'unlashishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, fuqarolik jamiyati institutlari etnik guruhlar bilan davlat o'rtasida vositachi vazifasini bajarishi mumkin. O'zbekiston davlat siyosati Konsepsiyasida ham davlat organlari, mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari, jumladan OAV o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish alohida yo'nalish sifatida ko'rsatilgan[17].

To'rtinchidan, siyosiy madaniyat millatlararo munosabatlarning mazmuniga ta'sir ko'rsatadi. Gabriel Almond va Sidney Verba siyosiy madaniyatni fuqarolarning siyosiy tizimga nisbatan oriyentatsiyalari bilan bog'laydi[18]. Bu yondashuv polietnik jamiyatda siyosiy ishonch, ishtirok va umumiy siyosiy qadriyatlarining ahamiyatini tushunish uchun metodologik asos beradi.

Shunday qilib, millatlararo munosabatlar siyosiy tizimning bir vaqtning o'zida ham obyekt, ham subyekt hisoblanishi mumkin. Bir tomondan, davlat institutlari ushbu munosabatlarni tartibga soladi; ikkinchi tomondan, etnik guruhlar va ularning tashkilotlari siyosiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, polietnik jamiyatda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikning muhim sharti etnik xilma-xillikni inkor etish emas, balki uni umumiy huquqiy makon, teng fuqarolik, siyosiy ishtirok, madaniy o'ziga xoslikni hurmat qilish va o'zaro ishonch mexanizmlari orqali institutsional muvofiqlashtirishdan iborat. Bu esa millatlararo munosabatlarni rivojlantirish davlat siyosatini siyosiy institutlar va jarayonlar nuqtayi nazaridan kompleks tadqiq etish zaruratini belgilaydi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 15-noyabrda PF-5876-son "Millatlararo munosabatlar sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. - Toshkent, 2019.
2. O'sha manba. Millatlararo munosabatlar sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati konsepsiyasi, 2-band.

3. Kymlicka W. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. - Oxford: Clarendon Press; New York: Oxford University Press, 1995. - 280 p.
4. United Nations. Minorities. United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights. Milliy, etnik, diniy va til ozchiliklari huquqlarini himoya qilishning siyosiy va ijtimoiy barqarorlikka aloqasi haqida.
5. Barth F. Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference. - Bergen: Universitetsforlaget, 1969. - 153 p.
6. Barth F. (ed.). Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference. - Little, Brown, 1969.
7. Brubaker R. Ethnicity without Groups // European Journal of Sociology. - 2003. Brubaker etniklikni qat’iy va bir xil “guruh” sifatida emas, balki kategoriyalar, diskursiv ramkalar va institutsional shakllar orqali o‘rganishni taklif etadi.
8. Gellner E. Nations and Nationalism. - Ithaca: Cornell University Press, 1983. - 150 p.
9. O‘sha manba.
10. Anderson B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. - London: New Left Books, 1983.
11. Smith A. D. The Ethnic Origins of Nations. - Oxford: Basil Blackwell, 1986. - 312 p.
12. Smith A. D. National Identity. - Reno: University of Nevada Press, 1991. - 226 p.
13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5876-son Farmoni. Millatlararo munosabatlar sohasida davlat siyosati konsepsiyasi, 2-band.
14. Horowitz D. L. Ethnic Groups in Conflict. - Berkeley: University of California Press, 1985. - 697 p.
15. O‘sha manba.
16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5876-son Farmoni.
17. O‘sha manba, 7-band.
18. Almond G. A., Verba S. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. - Princeton: Princeton University Press, 1963. - 574 p.